

Ukens skribent 43/2011:

Om Irland og EU

Av Lill Fanny Sæther • 23. oktober 2011

Irland er fortsatt preget av den flere hundre år lange koloniseringen under engelsk overherredømme, hvor det irske folket ble holdt i fattigdom. Det var forbudt for irer å eie land og irsk kultur ble undertrykket, for eksempel var Irish Gaelic og irsk dans forbudt. Opprør og motstand ble brutalt slått ned.

Landet ble i liten grad industrialisert og det som ble produsert gikk stort sett til England. Den lange frigjøringskampen var fragmentert og konfliktfylt og har fått store følger for nasjonen, folkets syn på seg selv og på verden. Overherredømmet bidro også til Irlands største traume, hungersnøden pga. potetpest, på midten av 1800-tallet. I løpet av 5 år døde ca. 1 mill mennesker og 1,5 mill emigrerte, først og fremst til USA og England. Etter 50 år var befolkningen halvert. I 1949 ble Den irske republikk, senere Republikken Irland etablert, men selv etter frigjøringen ble fortsatt mye av økonomien styrt fra England.

Irland ble medlem av EU i 1973, uten stor motstand eller debatt. Det samme gjaldt innføringen av Euroen 1. januar 1999. Som resultat av den engelske dominansen, var Irland et av Europas fattigste og mest tilbakestående land, med lite industri og ikke mye å selge ut over landbruksprodukter dvs. melk, ost og kjøtt. I tillegg hadde de vakker natur, sin musikk og øvrige kultur. Fiskerinæringen var lite utviklet og fisken gikk stort sett til lokalt konsum. Mangelen på infrastruktur var påtagelig. Gjennomsnittsinntekten i 1973 var 30 irske pund pr uke, dvs. bare 38 Euro. EU var en mulighet for Irland til å få nye handelspartnere og tilgang til andre markeder. Som et fattig land ble Irland dessuten omfattet av mange av EUs støtteordninger. EU ble sett på – og var, en vei ut av fattigdommen.

Tidligere var mye statsdrevet i Irland, bla. deler av industrien, flyselskapet Aer Lingus, telekommunikasjon, gass- og strømforsyning. I 1993 begynte for alvor den økonomiske liberaliseringen initiert av EU. Statsstøtten til de overnevnte ble avvirket, sektorene ble åpnet for private og det ble lettet på mulighetene for å få lån til investeringer. EU bestemte også at Irland skulle bli et land med hovedvekt på forskning og produksjon innen farmasøytisk industri, kommunikasjon og teknologi for eksport til verdensmarkedet. Irland tiltrakk seg multinasjonale selskaper og investorer, godt hjulpet av den gunstige selskapsskatten på 12,5 %. EU har bidratt med midler til undervisning og forskning, som bla. har kommet universitetene til gode. Turistindustrien var også et satsingsområde som fikk store overføringer og bidro til at bla. infrastrukturen er klart forbedret og at varehandel, restaurant-, hotell- og transportsektoren har hatt et kraftig oppsving.

I dag er landbruket en liten sektor, men er fortsatt viktig. I 2009 var Irland verdens fjerde største produsent av storfekjøtt. De produserer også meieriprodukter, er store på fiskeoppdrett og er en konkurrent til Norge når det gjelder oppdrettslaks. Mye av eksporten går til EU. Veksten i Irland var gjennomsnittlig 10 % fra 1995 til 2000 og fra 2001–2004 lå veksten på 7 % per år i gjennomsnitt. I denne perioden var landets gjeld under EUs krav og de hadde overskudd på handelsbalansen. Fram til nedgangen begynte i 2008 ble Irland derfor kalt "The Celtic Tiger".

I 2004 var den hittil største EU-utvidelse et faktum, som følge av Nice-traktaten. 53,87 % av irene stemte nei i første folkeavstemning. I juni 2008 stemte 53,4 % nei til Lisboa-traktaten. Grunnloven i Irland tvinger regjeringen til å avholde folkeavstemninger. Men ved nei-flertall ble det avholdt nye avstemninger, hvor det ble satt inn gigantiske propaganda-apparat, som også ble betalt av EU, slik at det blir ja i andre runde. Men selv

om irene har stemt nei to ganger, må en ikke ledes til å tro at det er stor motstand mot EU-medlemskapet i Irland, selv om de har vært redde for konsekvensene av deler av EUs politikk. "EU has been good to us", er det vanlig å høre. Irlands nei har bunnet i frykt for at de skulle miste overføringer når fattigere land ble med, at de skulle bli trukket inn i EUs forsvarspolitik og miste statusen som nøytralt land, at de blir tvunget til å implementere europeisk familieavgivning og måtte godta selvbestemt abort eller at de vil miste retten til å opprettholde sin lave selskapskatt bla.

Irlands regjeringer "har kjøpt" hele EUs markedsliberalistiske prosjekt, med fri flyt av varer, tjenester, mennesker og kapital, og dette ga i utgangspunktet den irske økonomien et løft. Utviklingen skapte mange nye arbeidsplasser og full sysselsetning. Den legendariske utvandringen av arbeidskraft som hadde foregått mer eller mindre kontinuerlig siden midten av 1800-tallet, ble snudd til innvandring, spesielt fra EUs nye medlemsland. Men forskjellene mellom folk økte i vekstårene. De fattige ble fattigere, middelklassen vokste og de rike ble veldig mye rikere. Riktignok økte den samlede reallønnen ganske mye mellom 1987 og 1997, men i samme periode økte bedriftenes profitt med ca. 78 %. Fra 1980 og inn på 1990-tallet falt andelen av nasjonalinntekten som gikk til lønninger fra 72 % til 63 %, og denne andelen er i dag den laveste i Europa. Minstelønssatsen er i dag 7,65 Euro pr. time.

Da krisen i Euro-området var et faktum sank veksten i Irland; 8,5 % fra første kvartal 2008 til første kvartal 2009. I fjor hadde landet det største underskuddet på statsbudsjettet av alle EU-landene, 32,4 %, (inkl. midlene som er sprøytet inn i de mest kriserammede bankene) sammenlignet med Hellas, 10,5 %, UK, 10,4 % og Spania og Portugal, litt over 9 %.

Irland har, fordi de er omfattet av EUs næringspolitikk, satset på eksportindustri dominert av utenlandske investorer, en turistavhengig servicesektor og etablering av multinasjonale finansinstitusjoner. Med en åpen økonomi, felles valuta og en markedsliberalistisk politikk er de sårbare ved slike kriser som Euro-landene nå gjennomlever. Regjeringen i Irland har dessuten, etter min mening, gjort alt galt fra begynnelsen, men de har selvfølgelig handlet helt i tråd med instruksene fra EU og IMF. De utstedte redningspakker for å redde banker, finansinstitusjoner og eiendomsselskap, mens store, viktige bedrifter med mange tusen arbeidsplasser, som Dell i Limerick og Waterford Crystal har flyttet ut, redusert staben eller gått overende. I tillegg har tusenvise av små og middels store bedrifter og selskaper, spesielt innen bygg og anlegg, finans, service og handel gått konkurs eller måttet innskrenke. Regjeringen har kuttet i offentlig sektor, har innført ansettelsesstopp og offentlige etater innen helse, omsorg og undervisning er slått sammen eller krympet. Dette medførte at offentlig ansatte sluttet seg til den økende arbeidsledighetskøen og konkurrerte om de jobbene som fantes med folk fra privat sektor som generelt har lavere utdanning og kompetanse. Regjeringen har ført en politikk for lavere vekst og har bidratt til redusert skatteinngang og kjøpekraft, økt arbeidsledighet og fattigdom og til at de unge har tatt opp igjen den irske vanen med å utvandre for å finne arbeid. Det er anslått at ca. 100.000 vil utvandre i år.

Tre år på rad har den irske regjeringen lansert krise- eller nøysomhetsbudsjetter. Det er "the Taxpayer" som betaler for krisen. Begrepet omfatter også de virkelig fattige. Budsjettene innebærer skatteøkninger, som har vært uhørt i Irland tidligere, lønnskutt i offentlig sektor (opp til 20 %) og kutt i offentlige pensjoner og kutt i velferdsordninger. I statsbudsjettet for 2010 har regjeringen redusert barnetrygden med 10 Euro pr. mnd. for det første og andre barnet og en litt mindre reduksjon for de påfølgende barna. I tillegg er det bla. kutt i arbeidsledighetstrygd, sosialhjelp og støtten til ulike pleietjenester utenfor institusjon. Et økende antall mennesker lever i fattigdom og er sosialt ekskludert. Dette rammer spesielt enslige forsørgere, som stort sett er kvinner, og deres barn. Data fra en EU-rapport som undersøkte inntekts- og levekår (EU-SILC) i 2009 viste at 16,6 % av enslige forsørgere levde i permanent fattigdom, sammenlignet med 5,5 % i befolkningen som helhet.

Bolig- og byggemarkedet, som var alt for stort, har falt sammen. Sk. "spøkelseshus og -eiendommer" tomme hel- og halvferdige bolighus er et vanlig syn i dagens Irland. Kunstig høye priser under boomen gjør at mange boligers verdi er nesten halvert. Mange har havnet i en gjeldsfelle. De får ikke solgt huset sitt, som ofte ble kjøpt til overpris med lånte penger. Når de ikke har råd til avdrag og renter går husene på tvangsauksjon. Dette er resultatet av en galopperende og uforsvarlig prisvekst, manglende offentlig kontroll og regulering, bankenes utlånspraksis under boomen, reduserte lønninger eller arbeidsledighet og bankenes innkrevingspraksis. Det regnes med at ca. 100.000 irer er i denne situasjonen og ca. 25.000 har allerede mistet hjemmet sitt.

Endringene av det irske samfunnet siden de ble EU-medlemmer er så grunnleggende at de i dag ses på som naturlige – en del av dagliglivet. De fleste vet ikke, eller tenker ikke over at utviklingen, også på ondt, er resultat av at Irland er med i EU. Sinnet og protestene retter seg – selvfølgelig - mot egne politikere. Det største partiet i den tidligere regjeringen, Fianna Fáil, som hadde hatt regjeringsmakt i mange år gikk på et gigantisk tap ved parlamentsvalget våren 2011, etter at regjeringen hadde gått i oppløsning da koalisjonspartneren, the Green Party, gikk ut av regjeringen. De fleste irer har imidlertid ikke særlig tro på at dagens regjering, koalisjonen Fine Gael og the Labour Party, er så mye bedre. De største partienes politikk er også ganske sammenfallende, selv om the Labour Party ser ut til å kunne dra den nye regjeringen litt til venstre. De er bla. litt mer lydhøre for protester fra arbeidstakerne. Den nye regjeringen har uansett nok av utfordringer og er i realiteten bundet på hender og føtter i veldig mange saker.

I 2010 måtte den forrige regjeringen godta en krisepakke på 112 mrd US\$ fra EU og IMF i noe som skulle bidra til å få banksektoren på fote igjen og unngå nasjonal kollaps og regjeringen har måttet gå med på enda tøffere kutt i de fire kommende statsbudsjettene, 20 mrd US\$ tilsammen. Både EU-kommisjonen, Den europeiske sentralbanken (ECB) og IMF overvåker om Irland klarer å overholde avtalen og landet er faktisk satt under administrasjon av EU, ECB og IMF, kalt "The Troika" på folkemunne. De fleste irer har gjennomskuet at lånet ikke ble gitt ut fra et ønske om å redde irske banker, men franske, tyske og engelske. I juli 2011 klarte den nye regjeringen å få satt ned rentene på lånet til EU/IMF med ca. to prosent og øke løpetiden på lånet fra 7,5 år til 15 år.

I januar i år gjennomførte FNs uavhengige ekspert på menneskerettigheter og ekstrem fattigdom, Dr Magdalena Sepúlveda Carmona, et besøk i Irland for å rapportere om situasjonen til FNs generalforsamling og FNs kommisjon for menneskerettigheter. Hun sier i sin rapport bla.: "For irske arbeidere generelt og kvinner spesielt, har EUs rolle vært ødeleggende. Målet for spesielt den Europeiske sentralbanken har vært å beskytte engelske, franske og tyske banker mot tap påført under bankkrisen. Arbeidsløshet, fattigdom og vold er prisen irske kvinner tvinges til å betale for finansiell stabilitet på det internasjonale kapitalmarkedet."